

Oppdaterte ekstraordinære tiltak i laksefisket i sjø og elv

Dato: 09.07.2024

Miljødirektoratet fastsetter vedlagte forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen og vassdrag i sesongen 2024. Forskriften trer i kraft torsdag 11. juli 2024.

Forskriften er fastsatt i medhold av lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. § 11. Lakse- og innlandsfiskloven § 11 gir myndigheten hjemmel til å bl.a. stoppe et fiske med øyeblikkelig virkning når særlige forhold tilsier det. Bestemmelsen er delegert til Miljødirektoratet, jf. delegeringsvedtak 27. november 1992 nr. 864.

Miljødirektoratet fattet 22. juni 2024 vedtak om stans av fisket i 33 vassdrag og tilgrensende sjøområder i Sør-Norge, med umiddelbar virkning. I vårt skriv datert 21. juni 2024 står det at dersom det kommer det ny informasjon som tilsier at situasjonen er bedre i de stengte elvene enn det ser ut til nå, kan det også bli aktuelt å åpne fiske igjen. Etter ny vurdering av fiskestansen i de enkelte vassdragene og sjøområdene og for alle andre vassdrag og sjøområder i landet, åpnes 16 av de 33 stengte elvene og to av de seks stengte fjordregionene for et sterkt begrenset fiske under strenge betingelser.

En oppsummering av foreløpige fangster fra 52 laksevassdrag, tellinger i fisketrapper og data fra fire kilenotstasjonerviser at innsiget av mellom- og storlaks er foruroligende svakt sør for Nordland. Her peker nesten alle fangstrapporter og tellinger mot et lavt innsig så langt. Fordi innsiget av smålaks har blitt redusert mer enn innsiget av mellom- og storlaks de senere år, har betydning av større laks økt i de siste årene. I de fleste vassdragene er oppnåelsen av gytebestandsmålene derfor sterkt avhengig av gyting av mellom- og storlaks, og mangel på slik fisk kan medføre at det blir vanskelig eller umulig å nå gytebestandsmålene i flere vassdrag enn de som var berørt av stengingen. Vi vurderer derfor at det er nødvendig å fortsatt ha ekstraordinære tiltak i fisket etter laks i elvene og fjordregionene der fisket ble stanset den 23. juni, men også i Varangerfjorden, Karlebotn, Kjøfjord/Bøkfjord, Jarfjorden og i elvene rundt disse fjordene. Tiltakene er tilpasset informasjonen som var tilgjengelig pr. 5.7. 2024. Å gjennomføre høring av forskriften vil forsinke iverksettingen av reguleringstiltakene, og dermed svekke forskriftens effektivitet. Forskriften fastsettes derfor uten forutgående høring, jf. forvaltningsloven § 37 fjerde ledd.

I de aktuelle sjøområdene og vassdragene vil den nye forskriften erstatte Forskrift 21. juni 2024 nr. 1193, om stans i fisket etter anadrome laksefisk i vassdrag og sjøområder i 2024.

I Varangerfjorden, Karlebotn, Kjøfjord/Bøkfjord, Jarfjorden og i elvene rundt disse fjordene vil forskrift gjelde i stedet for forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen og forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i vassdrag.

Forskrift 21. juni 2024 nr. 1193, om stans i fisket etter anadrome laksefisk i vassdrag og sjøområder i 2024, oppheves derfor samtidig som forskrift om ekstraordinære tiltak i fisket etter anadrome laksefisk i sjøen og vassdrag trer i kraft.

Bakgrunn og kunnskapsgrunnlag

For at Miljødirektoratet skal kunne respondere raskt og justere beskatningen ved avvikende lavt innsig av villaks, er det fastsatt prosedyrer og tiltak som skal iverksettes slik at gytebestandsmål kan nås eller negative avvik blir minst mulig.

I samsvar med prosedyrene har Miljødirektoratet mottatt et notat fra Norsk institutt for naturforskning (NINA Prosjektnotat 568) der fangster fra 52 laksevassdrag, tellinger i fisketrapper og data fra fire kilenotstasjoner utgjør grunnlaget for å vurdere årets lakseinnsig. På grunn av den spesielle situasjonen, med det som så ut til å være betydelig svikt i innsiget av mellomstor og stor laks, og at Miljødirektoratet innførte stans i fisket i 33 vassdrag og fisket med faststående redskap og stang og håndsnøre i sjøen i store deler av landet, ble NINA gitt et utvidet oppdrag om å sammenfatte informasjon om lakseinnsiget. Dette inkluderte beregning av potensielt høstbart overskudd i de 33 stengte elvene dersom innsiget av mellom- og stor laks i 2024 er henholdsvis 70 % og 50 % av innsiget i 2023.

Informasjonen om fangster, tellinger og overvåking tyder fortsatt på at det er storskala avvikende lite stor og mellomstor laks i området sør for Nordland. Innsiget av større fisk ser ut til å ligge mellom 50 og 70 % av innsiget i 2023, som var det nest dårligste i tidsserien. Så langt er det ikke noe som tyder på at det har kommet unormalt mye stor fisk unormalt sent. Beregningene NINA har utført tilsier at noen bestander er mer robuste, fordi de har hatt større overskudd av gytefisk de siste årene, mens det i andre har vært bare et lite, eller ikke noe, høstbart overskudd allerede før årets fiske startet. Det betyr for noen bestander at det sannsynligvis allerede er fisket mer enn det som kan fiskes i år, mens det for andre fortsatt er igjen en rest av det høstbare overskuddet, blant annet fordi det tidsnok var innført lokale fiskebestemmelser som begrenset uttaket.

Nord for Trøndelag skjer det meste av fangsten normalt fra juli og utover i sesongen. Fordi fangstene tidlig i juli varierer mye mellom vassdragene er det pr. 5. juli fremdeles mer usikkerhet knyttet lakseinnsiget der enn i sør, og bildet varierer også mer. NINA konkluderer i sitt notat med at det ser det bedre ut i Troms og Vest-Finnmark enn andre deler av landet, mens det i Varangerfjorden så langt er tegn som tyder på vesentlig mindre laks enn tidligere.

Informasjonen så langt tyder på at smålaksinnsig over det meste av landet er tilnærmet normalt

Det er vanligvis en betydelig grad av samvariasjon i sjøoverlevelse hos laks fra elver i samme fjordområde. Dette innebærer at dersom svakt lakseinnsig til et vassdrag ikke kan forklares med sviktende rekruttering i elva, kan man anta at de fleste vassdragene i området har dårlig innsig. Svikten i innsiget av stor- og mellomstor laks ser ut til å gjelde for alle regionene unntatt

Nordland og Troms, hvor tallene er mer sprikende. I Vest-Finnmark ser innsiget så langt til å være normalt, mens det i ser ut til å være et svært dårlig innsig til elvene som munner ut i Varangerfjorden.

Om tiltakene innført 23. juni

På grunn av kritisk lave fangster av laks et stykke inn i fiskesesongen vurderte Miljødirektoratet det som nødvendig å innføre strakstiltak for å sikre at det kunne bli tilstrekkelig gytelaks igjen til gyting. Fangstene lå på omtrent halvparten av det som var fisket på samme tidspunkt i sesongen 2023, som igjen var ca. halvparten av fangstene i 2022. Det så ut til å være særlig svikt i innsiget av stor- og mellomlaks, som utgjør en vesentlig del av gytebiomassen i mange vassdrag. Innsiget av smålaks kommer som oftest senere, og det var pr. 23. juni for tidlig å vurdere størrelsen på innsiget av smålaks.

Den 23. juni ble det derfor innført tiltak i 33 vassdrag hvor stor- og mellomlaks utgjør en vesentlig andel av gytebiomassen. Det følger av naturmangfoldloven § 9 at når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak. Svikt i produksjon av lakseunger kan fører til langvarig redusert innsig av voksen laks, som kan føre til at fiske i sjø og elv må reduseres eller stanses i mange år, slik vi for eksempel ser i Tana.

Nye ekstraordinære reguleringstiltak

Miljødirektoratets ordinære prosedyrer tilsier at dersom fangsten (evt. oppgangen) i de utvalgte elvene og sjøområder er i størrelsesorden 50 % eller lavere enn årlig gjennomsnittsfangst t.o.m. uke 27 for de årene som ble lagt til grunn for gjeldende regulering, og dette ikke kan forklares med avvikende oppgangs-/og eller fiskeforhold, skal følgende forhåndsbestemte ekstraordinære tiltak for berørte vassdrag og tilgrensede sjøområder iverksettes:

Tiltak elv: påbud om å avslutte fiskesesongen 14 dager tidligere, eventuelt gjenutsetting av all hunnlaks fra 15.juli (gjelder vassdrag med god organisering, hvor rettighetshavere selv foreslår/ kan forelå reguleringsregime). I elver med fiskesesong ut august eller lengre, vil det i tillegg bli stilt krav om å redusere uttaket av hannlaks.

Tiltak sjø: ukentlig fisketid halveres fra 15. juli og ut sesongen.

I fravær av bedre prognoseverktøy er de nåværende reguleringene av laksefisket basert på en antagelse om at lakseinnsiget fra havet blir tilnærmet likt som i perioden fra 2015 til 2019. Dette har så langt vist seg å ikke være tilfellet. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning har beregnet at lakseinnsiget i 2023 var rundt 400 000 laks. Dette er nært samme lave nivå som bunnåret 2021.

De to laveste innsigene har altså kommet i løpet av de siste tre årene. Innsiget i 2024 ser foreløpig ut til å være vesentlig svakere enn i 2023.

På grunn av kritisk lave fangster av laks i den første delen av sesongen, med påfølgende risiko for at normale prosedyrer for justering av beskatning i sesong ville komme for seint til å få tilstrekkelig effekt, fravek direktoratet prosedyrene og innførte fiskestans i 33 elver og seks fjordregioner fra 23. juni for å sikre tilstrekkelig laks igjen i elvene til gytingen.

Med utgangspunkt i NINAs prosjektnotat har vi vurdert behovet for ekstraordinære reguleringstiltak i hele landet. Med bakgrunn i den oppdaterte kunnskapen har vi gjort en særskilt ny vurdering av de 33 vassdragene som ble stengt. For disse vassdragene har vi vurdert om de må holdes fortsatt stengt eller om de kan åpnes for et redusert fiske i tråd med mottatte forslag om reguleringstiltak. Vurderingene bygger på en føre var tilnærming, samtidig som vi har forsøkt å balansere risiko for overbeskatning og konsekvenser av stengingstiltak, kombinert med vi må legge til grunn at elver som er godt organisert allerede har tatt eller tar grep som regulerer ned eller stanser uttaket av laks, der det er nødvendig. Dette gjelder også de elvene som nå gjenåpnes. Det forventes at disse vassdragene gjennomfører evalueringer som tidligere avtalt, og om nødvendig innfører ytterligere begrensninger, eventuelt stans i fisket, dersom det viser seg behov.

De 33 elvene som ble stengt fra 23. juni ble delt i tre grupper:

Elver med høy risiko, selv med de lokalt foreslåtte reglene – stengt (ikke høstbart overskudd igjen ved 70% av innsiget i 2023)

Elver med moderat til betydelig risiko med lokalt foreslåtte fiskeregler (lite eller ikke noe høstbart overskudd igjen ved 50% av innsiget i 2023).

Elver med akseptabel risiko for overbeskatning med foreslåtte lokale fiskeregler (brukbart høstbart overskudd igjen ved 50% av innsiget i 2023).

For de seks fjordregionene er resultatene fra vurderingen av vassdragene med utløp til de respektive fjordene premissgivende. Der vassdrag holdes stengt åpnes det ikke for fiske, mens det i to områder åpnes for redusert fiske ut normal fiskesesong, jf. iverksetting av ekstraordinære tiltak for berørte vassdrag og tilgrensede sjøområder ved sviktende lakseinnsig.

Det framgår av videre av NINAs prosjektnotat at innsiget til Varangerfjorden så langt er vesentlig lavere enn det som ligger til grunn for de gjeldende reguleringene. De siste årene er også fangstene i sjøen og i elvene rundt fjorden vesentlig redusert sammenliknet med hva de var i perioden som ligger til grunn for reguleringene. Vi er kjent med at forpaktende foreninger og lag i flere år har avsluttet fisket tidligere enn normalt, i et forsøk på å sikre at det er nok laks igjen til gytingen etter avsluttet fiske. Selv med disse begrensningene har Vitenskapelig råd for lakseforvaltning vurdert at det er fare for eller sannsynlig at gytebestandsmålene ikke er nådd i halvparten av de vurderte elvene. Sjølaksefisket har i de samme årene ikke vært innskrenket. Vi

vurderer at det også i år er nødvendig å begrense beskatningen av laks fra elver rundt Varangerfjorden. Fisket etter anadrome laksefisk i disse elvene stanses derfor to uker tidligere enn normalt.

Elver som stenger 17. august 2024: Komagelva, Skallelva, Vestre Jakobselv, Bergebyelva.

Elver som stenger 1. august 2024: Storelva, Munkelva, Haukelva, Braselva, Sandneselva, Klokkerelva, Nyelva.

Fordi mer enn 70 % av den avlivede laksen i kommunene rundt Varangerfjorden blir avlivet under sjølaksefiske, er det også nødvendig å innføre begrensninger i dette fisket. Ukentlig fisketid reduseres derfor i tråd med avtalte tiltak ved sviktende lakseinnsig. Ny ukentlig fisketid resten av sesongen 2024 blir, i tråd med avtalte prosedyrer for ekstraordinære reguleringstiltak ved sviktende innsig av laks, mandag kl. 18 – onsdag kl. 18 i kommunene Vardø, Vadsø, Nesseby og Sør-Varanger, Finnmark fylke.

Miljødirektoratet gikk ut med en oppfordring om at lokal forvaltning burde vurdere situasjonen i sitt vassdrag og om de selv kunne innføre begrensninger som kunne redusere beskatningen. Dette gjaldt både de vassdragene som det ble innført stans i og de andre. Lokal forvaltning har et viktig ansvar for at gytebestandsmålet blir oppnådd. Laks større enn tre kilo er viktig for oppnåelse av gytebestandsmålene også i tradisjonelle smålakselver. Det framgår av forskrift om fiske etter anadrome laksefisk i vassdrag § 6 pkt. c at lokal forvaltning skal stanse fisket dersom man ved midtsesongevaluering kommer til at oppnåelsen vil bli lavere enn 50 %.

Dersom målet for en bestand ikke nås, vil Miljødirektoratet måtte vurdere å redusere fisket ved å korte ned fisketid eller ikke åpne for fiske når vi gjennomfører nye reguleringer. Miljødirektoratet mottok informasjon om gjennomførte og planlagte tiltak fra svært mange vassdrag. I vassdrag uten forhåndsavtaler, og som heller ikke har konkrete planer om tiltak for å sikre gytebestandene, oppfordrer vi lokal forvaltning om å avslutte fisket 15. august.

Rettet fiske

Mange av reguleringstiltakene som innføres nå medfører større grad av rettet fiske og dermed mer gjenutsetting enn i en normalsesong. Vi legger til grunn at en lokalt har vurdert at dette kan gjennomføres på en forsvarlig måte og at det blir tilstrekkelig opplæring og kontroll av fiskerne. Vi viser til Mattilsynets råd om utstyr og håndtering av fisk som skal gjenutsettes og Norske lakseelvers informasjonshefte om det samme.

Rømt oppdrettslaks

Det har i sommer vært rapportert om flere rømmingshendelser er av til dels stort omfang. I tillegg til kan fisken som rømmer være bærere av fiske sykdommer. NINA skriver i sin prosjektrapport at "uttak ved sportsfiske er erfaringsmessig lite effektivt i juli og starten av august, og vil kunne fange en relativt høy andel villaks. En relativt liten andel av den rømte

oppdrettslaksen som kan komme til å delta i gytingen til høsten forventes å fanges ved stangfiske i denne perioden. Rømt oppdrettslaks kommer ofte opp i elvene sent i sportsfiskesesongen, eller etter at sportsfisket er over. Vi vet at noen oppdrettslaks fra rømmingen ved Reitholmen allerede har vandret opp i elver i Midt-Norge, men vi forventer også at rømt oppdrettslaks fortsatt vil vandre opp i elvene i løpet av de neste månedene.. og videre.. "uttak av rømt oppdrettslaks, inkludert ved bruk av stangfiske, vil derfor være mer effektivt på høsten enn om sommeren". Vi vil derfor i samråd andre relevante myndigheter vurdere om, og eventuelt hvilke, tiltak som bør innføres i de elvene eller områdene det potensialet for oppvandring av rømt fisk i elvene vurderes som størst.

1. Ekstraordinære tiltak i fisket etter anadrome laksefisk i vassdrag

I samsvar med nevnte prosedyrer, fastsetter Miljødirektoratet ekstraordinære reguleringstiltak i 44 vassdrag.

2. Ekstraordinære tiltak i fisket etter anadrome laksefisk i sjøen

I samsvar med nevnte prosedyrer, fastsetter Miljødirektoratet ekstraordinære reguleringstiltak for fiske med faststående redskap i ni fjordregioner og én kystregion. Vedtaket om fiskestans i fire av seks fjordregioner videreføres. I fjordregionene Åfjord og Namsfjorden åpnes sjølaksefisket med redusert ukentlig fisketid. Ny fisketid: Åfjord man. kl. 18 – ons. kl. 18. Namsfjorden man. kl. 15 – ons. kl. 15.

I regionene Karlebotn, Kjøllefjord/Bøkfjord, Jarfjord og i kommunene Sør-Varanger, Vadsø og Vardø i region kysten av Finnmark, halveres den ukentlige fisketiden. Ny fisketid: man. kl. 18 – ons. kl. 18.

For fiske med stang og håndsnøre i sjøen fastsettes forbud mot å fiske laks på strekningen fra grensen mot Sverige i sør, til og med Trøndelag i nord. Unntatt fra dette er sjøregionene Drammensfjorden, Sunndalsfjorden (med Tingvollfjorden, Bergsøyfjorden og Batnfjorden), Åfjord, Namsfjorden.